

Nr 330.

Av herr **Hage m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i civila avlöningsreglementet, militära avlöningsreglementet, manskapsavlöningsreglementet och folkskolans avlöningsreglemente, m. m.

Vid 1944 års riksdag väcktes icke mindre än tre motioner — I: 182 och II: 248 samt II: 272 — vari erinrades därom, att de från och med den 1 juli 1939 gällande avlöningsbestämmelserna för statens civila befattningshavare om »snedning» vid befordran från extra ordinarie till ordinarie befattning icke erhållit *retroaktiv* tillämpning, vilket medfört, att en del tjänstemän, vilka redan före bestämmelsernas ikraftträdande blivit ordinarie, kommit att ställas i en i lönehänseende ogynnsammare ställning än tjänstemän, som senare befordrats till ordinarie.

Under hänvisning till att vissa tjänstemän på detta sätt utan egen förskyllan kommit att bli behandlade på ett orättvist sätt, hemställdes i de likalydande motionerna I: 182 och II: 248, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning om möjligheten och lämpligheten att vidtaga sådana åtgärder, varigenom vissa i motionerna omnämnda oregelmässiga verkningar vid tillämpningen av 1939 års löneroglering måtte kunna elimineras, främst för av motionärerna nämnda befattningshavare, samt att Kungl. Maj:t måtte efter utredningen vidtaga de åtgärder, vartill densamma kunde giva anledning.

För att närmare i detalj klargöra innebörden i och bakgrunden till yrkandena i de här nämnda motionerna tillåta vi oss att här anföra vissa delar av motiveringen:

»Vid 1938 års riksdag genomfördes i riksdagen en löneroglering för statens civila befattningshavare, vilken kom att träda i kraft från och med den 1 juli 1939 och även omfattade kommunikationsverkens personal. Nämnda löneroglering medförde ett flertal fördelar för denna personal. En sådan fördel var exempelvis, att en del befattningshavare vid övergång från extra ordinarie till ordinarie anställning fingo komma i åtnjutande av den fördelaktigare löneplacering, som för dem uppnåddes genom tillämpande av den s. k. snedningsprincipen i stället för det förut tillämpade s. k. tillgodoräkningsförfarandet. Skälen för övergången till detta nya system samt inne-

börden i detta klargöras i 1936 års lönekommittés betänkande (s. 122—124), varjämte hela frågans innebörd behandlas i statsutskottets utlåtande nr 161 vid 1938 års riksdag (s. 49—53).

Emellertid innebar det fattade beslutet ej, att någon retroaktiv tillämpning skulle ske vid tillämpningen av det nya systemet för de befattningshavare, som vid detta tillfälle redan vunnit ordinarie anställning från att förut ha varit extra ordinarie i respektive befattningar. Detta — jämte den omständigheten att de extra ordinarie befattningshavarna längre tillbaka i tiden i allmänhet innehade en löneklass, som låg två löneklasser under den ordinarie begynnelselöneklassen, under det att senare denna skillnad blivit endast en löneklass — har medfört den ojämnheten i tillämpningen, att befattningshavare som vunnit befordran till ordinarie före den 1 juli 1939, d. v. s. före den tid, då omnämnda lönereglering genomfördes, kommit i en synnerligen ofördelaktig löneställning i förhållande till de befattningshavare i samma tjänsteställning och befattning, som vunnit sin befordran efter nämnda datum.

Detta förhållande har särskilt kommit till synes inom 5:e lönegraden vid statens järnvägar, d. v. s. den s. k. stationskarlsgruppen, vilken omfattar ett mycket stort antal befattningshavare, vars löner ligga i botten av löneskalan inom kommunikationsverken och som i övrigt representera en grupp, inom vilken befordringsmöjligheterna till högre befattning äro synnerligen små — den stora massan av nämnda befattningshavare har ingen möjlighet att uppnå en högre befattning med en högre löneplacering.

Sedan konsekvenserna av riksdagens beslut på denna punkt blivit klarlagda genom tillämpningen och ett antal befattningshavare träffats av den ofördelaktigare ställning i lönehänseende, som blivit en följd av här nämnda bestämmelser, har det — som helt naturligt är — uppkommit en opinionsrörelse bland dem, som träffats av nedplaceringen, och man har sökt att genom en framställning till statsmakterna åstadkomma en ändring på här nämnda punkt. Och här bör särskilt framhållas, att nämnda opinionsrörelse icke syftat till att i allmänhet åstadkomma en lönereglering med de ekonomiska konsekvenser, som en sådan drager med sig, utan endast en justering för ett mindre antal befattningshavare — det är svårt att bedöma huru många — vilka anse sig behandlade på ett oriktigt sätt vid den här nämnda löneregleringen. Och befogenheten i denna sista anmärkning framgår särskilt, då man konstaterar, att i ett flertal fall har det, som en följd av här nämnda beslut, till och med inträffat det förhållandet, att yngre befattningshavare — med en kortare anställning — i lönestaten samt i löneklassplacering passerat förbi äldre befattningshavare med längre anställning inom samma tjänstegrupp. Och detta har skett utan att härför kunnat anföras något annat skäl än de här nämnda bestämmelserna.

Vi ha den uppfattningen, att det aldrig varit riksdagens mening att genomföra en sådan reglering som den här nämnda, d. v. s. att tjänstemän i vissa tjänsteställningar med längre tjänstetid skulle som regel komma i en sämre löneställning än yngre sådana i samma lönegrad. Vi tro därför, att denna löneplacering kommit till genom något förbiseende, som lätt kan inträffa, då en så stor och omfattande lönereglering genomföres som den här nämnda, vilken torde vara en av de mest omfattande, som någon gång genomförts.»

I fortsättningen av motiveringen giva motionärerna några exempel på huru den genomförda regleringen verkat:

Tjänste nr	Namn	Anställd såsom			Lön enligt		
		Tillf.	e. o.	ord.	lönekl. 5	lönekl. 6	lönekl. 7
5208 ¹	Thörn	1/7 27	1/7 35	1/1 38	1/1 38- ³¹ /12 40	1/1 41- ³¹ /12 43	1/1 44
5220 ¹	Didron	22/5 29	1/5 36	1/9 38	1/9 38- ³⁰ /6 41	1/7 41- ³⁰ /6 44	1/7 44
5224 ¹	Olsson	22/6 27	1/6 36	1/9 38	1/9 38- ³⁰ /9 41	1/10 41- ³⁰ /6 44	1/10 44
5226 ²	Englund	11/7 27	1/5 36	1/10 39	—	1/10 39- ³⁰ /6 42	1/7 42
5261 ²	Lindström . . .	15/5 34	1/10 38	1/1 40	—	1/1 40- ³⁰ /12 42	1/1 43
5293 ²	Flodmark . . .	4/5 36	1/4 39	1/4 41	—	1/7 41- ³⁰ /6 44	1/7 44

»Ovanstående uppgifter — delvis tagna ur SJ:s avlöningsstat 1/1 1943 — belysa de olika löneställningarna för tjänstemän befordrade före respektive efter 1/7 1939.

Stationskarl 5208 Thörn, befordrad till stationskarl 1/1 38, erhåller löneklass 7 1/1 44, medan t. ex. stationskarl 5261 Lindström, befordrad till stationskarl 1/1 40, erhöi löneklass 7 redan den 1/1 43. Således trots 2 års senare befordran har Lindström uppnått löneklass 7 ett år tidigare. Stationskarl 5220 Didron, befordrad till stationskarl 1/9 38, erhåller löneklass 7 1/7 44, under det att 5226 Englund, som erhöi ordinarie anställning 1/10 39, erhöi löneklass 7 den 1/7 42. Englund erhåller således löneklass 7 2 år tidigare, oaktat 1 års senare ordinariekap. Stationskarl 5224 Olsson, anställd såsom tillfällig stationskarl 22/6 27, befordrad till ord. stationskarl 1/9 38, erhåller löneklass 7 1/10 44, medan 5293 Flodmark, anställd såsom tillfällig stationskarl 4/5 36, befordrad till ord. stationskarl 1/4 41, uppnår löneklass 7 den 1/7 44. Således finnes här en skillnad av nästan 9 år i anställningsdatum samt 2 år och 7 månader i ordinarie tjänst, och likväl uppnår Flodmark det oaktat löneklass 7 3 månader före Olsson.

De orättvisor mot en del äldre personal, som blivit en följd av här nämnda bestämmelser, ha — som förut nämnts — givit anledning till upprepade opinionsyttringar från vissa grupper av statsanställda, varvid yrkats åstadkommande av en rättvisare löneklassplacering för den ordinarie personal, vilken den 1 juli 1939 redan var placerad i 5:e lönegraden. Ett uttryck för denna opinion kom till synes vid Svenska järnvägsmannaförbundets kongress år 1940, vid vilken behandlades en motion med ett yrkande gående i här nämnda riktning. Förbundets styrelse, som förberedande behandlade nämnda motion, framhöi att även styrelsen vid den här nämnda löneregleringens genomförande förutsåg, att vissa olägenheter skulle uppkomma i av motionären omnämnt avseende i samband med tillämpandet av det nya avlöningsreglementet, varför förbundets styrelse i vederbörlig ordning fäste regeringens uppmärksamhet på förhållandet med begäran att sådana åtgärder skulle vidtagas, att de oregelmissigheter, varom nu är fråga, kunde undvikas. Även i kommunikationsnämndens lönenämnd framförde förbundets representant, riksdagsman Ernst Eriksson, liknande synpunkter vid lönenämndens behandling av det nu gällande avlöningsreglementet. Det visade sig emellertid icke vara möjligt att förmå statsmakterna att företaga någon ändring i den riktning, förbundsstyrelsen med sina framställningar åsyftat. Lönereglementet fastställdes alltså, utan att några övergångsbestämmelser i nyssnämnda avseende föreskrevs, som ha kunnat

¹ Lön enl. avlöningsregl. gällande före 1/7 39. ² Lön enl. avlöningsregl. gällande fr o. m. 1/7 39.

neutralisera de påtalade verkningarna. Med framförande av denna redogörelse för frågans behandling och under påpekande, att det gällande löne-reglementet helt nyligen blivit av statsmakterna fastställt, fann nämnda styrelse det utsiktslöst att *då* göra en framstöt i frågan. Trots detta beslöt emellertid kongressen att bifalla motionen.

En framställning från förbundet har också senare skett till Kungl. Maj:t — dock med negativt resultat.»

Resultatet av de yrkanden, som i här förut nämnda motioner vid 1944 års riksdag framfördes, blev, att riksdagen enhälligt och utan debatt samt på grundval av ett enhälligt statsutskottsutlåtande (nr 117) beslöt att i en skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande av möjligheterna att undanröja de av utskottet antydda och därmed jämförliga ojämnheterna vid löneklassplaceringen.

Motiveringen för yrkandet i här nämnda av riksdagen godkända utskottsutlåtande var synnerligen positiv. Utskottet anförde nämligen, att det synes önskligt att här antydda ojämnheter i lönesystemet undanröjas, så långt detta kan visa sig praktiskt möjligt. Utskottet fann alltså fog föreligga för en hemställan till Kungl. Maj:t om ett övervägande på vilket sätt och i vilken omfattning detta eventuellt måste kunna ske.

Alltså, både utskottet och riksdagen använde — då man rekommenderade en utredning av denna fråga — *ej* den gamla sedvanliga termen *om* eller *huruvida* en ändring på denna punkt borde ske, utan intog här en betydligt mera *positiv* ståndpunkt genom att använda ett uttryckssätt, varigenom man mera bestämt sade ut, att en sådan ändring borde ske.

Trots detta har Kungl. Maj:t i proposition nr 218 till årets riksdag meddelat, att man från regeringens sida icke kan tillstyrka, att åtgärder för omreglering i nu förevarande hänseende av övergången till de gällande avlöningsreglementena vidtagas.

Detta negativa ståndpunktstagande torde Kungl. Maj:t i huvudsak ha grundat på det avstyrkande utlåtande, som i denna fråga avgivits av allmänna lönenämndens majoritet. Inom denna nämnd har emellertid en minoritet, bestående av riksdagsman Ernst Eriksson samt herr Joel Andersson, avgivit en reservation — med instämmande av ledamoten Jane Broström — och som sin mening bland annat framhållit följande:

»Vid övergången till det nya lönesystem, som den 1 juli 1920 blev gällande för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, utfärdades genom nädigt brev den 16 april 1920 en övergångsbestämmelse av följande lydelse:

'De nya avlöningsbestämmelserna skola, med nedan angivna inskränkningar, omedelbart efter deras trädande i kraft varda gällande för samtliga ordinarie tjänstemän, så som om bestämmelserna varit tillämpade under vars och ens hela tjänstetid i oavbruten följd vid kommunikationsverken; dock att bestämmelserna i 10 § 3 mom., sista stycket, och 4 mom., samt i 17 § 2 mom. skola undantagas från berörda tillämpning.'

Denna bestämmelse avsåg att *för alla tjänstemän genomföra en i förhållande till vars och ens tjänstetid lika värdering och i följd därav en rättvis*

inplacering i löneklass enligt det nya systemet. Hade en bestämmelse av samma innehåll blivit utfärdad att tillämpas även vid övergången till det nya systemet den 1 juli 1939, skulle de nu påvisade ojämnheter inte ha uppkommit.

Det borde anses vara självfallet, att när nya avlöningsbestämmelser, baserade på delvis nya grunder, införas, man tillser, att icke de, vars löneklassplacering skett med tillämpning av ett annat system, bliva satta tillbaka. Därest de nya grunderna medföra en gynnsammare placering, bör omräkning ske även för de äldre, i löneklass redan placerade tjänstemännen. Så skedde också, såsom redan påvisats, vid övergången till det nya avlöningsreglementet den 1 juli 1920. Uraktlåtes det att genomföra en dylik tillbaka-verkande tillämpning av tjänstårsberäkningen för placering i löneklass under det nya avlöningsreglementets giltighetstid, uppkomma sådana ojämnheter i lönehänseende, som nu påvisats vara för handen och som åstadkommit så mycket berättigat missnöje bland personalen.»

På grundval av detta principuttalande framhålla nämnda reservanter — vilka på grund av sitt långa och ingående sysslande med dessa frågor torde kunna anses som speciellt sakkunniga inom detta område — att de anse att lönenämnden bort föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen hemställa om bemyndigande att få utfärda en övergångsbestämmelse, motsvarande den, som ovan återgivits ur nädiga brevet den 16 april 1920, ävensom att den omräkning av löneklassplaceringen, som genom tillämpning av denna övergångsbestämmelse skall äga rum, må för en var tjänsteman medföra omreglering av avlöningen, räknat från och med den 1 juli 1939.

Nu anföres emellertid som ett motiv för propositionens negativa ståndpunktstagande till detta spørsmål bland annat, att frågan om en retroaktiv tillämpning av de nya avlöningsreglementena, som kommo i tillämpning fr. o. m. 1/7 1939, på sin tid blev föremål för statsmakternas prövning, varvid det emellertid blev fastslaget, att en sådan icke borde komma till stånd.

Detta torde vara riktigt. Men häremot må kunna anföras, att vid denna tidpunkt det icke på ett så iögonenfallande sätt framkommit, huru orättvist mot en del befattningshavare bestämmelserna skulle komma att verka. Detta har däremot så småningom framkommit vid tillämpningen av bestämmelserna, vilket också erkännes av allmänna lönenämnden. Genom denna tillämpning har alltså klarlagts, att ett mycket betydande antal befattningshavare blivit missgynnade i löneturshänseende och kommit att stå efter befattningshavare med en kortare tjänstetid, på grund av det förhållandet att nämnda lönebestämmelser utformats på ett sätt, som måste leda till dylika konsekvenser.

Detta erkännes också av lönenämndens majoritet, exempelvis på s. 31 i propositionen, där det bland annat säges: »Lönenämnden vore fullt medveten om att ojämnheter i lönehänseende av ifrågavarande och liknande slag icke kunde helt undvikas vid övergången till det nya lönesystemet».

Vidare säger nämnda lönenämnds majoritet (samma sida i propositionen): »Det är enligt lönenämndens mening svårt att bortse från att här föreligger ett förhållande, som i vissa fall ter sig såsom en orättvisa».

Det som här anförts och tagits ur det yttrande, som av allmänna lönenämnden avgivits i denna fråga, giver tydligt vid handen, att även denna nämnd erkänner att vid den här nämnda löneregleringen vissa befattningshavare blivit behandlade på ett sätt, »som i vissa fall ter sig såsom en orättvisa». Detta är riktigt.

Varje tjänsteman vid statsförvaltningen skulle säkerligen ha reagerat, om han — som skett i här nämnda fall — kunnat konstatera, att tjänstekamrater i samma befattning med ett mindre antal anställningsår och med en lägre löneställning före löneregleringen vid en genomförd löneroglering gått förbi honom i lönehänseende utan att detta föranletts av befordran för den andre befattningshavaren till en högre befattning eller därav, att han — den förbigångne — genom sjukdom, mindre väl vitsordad tjänstgöring eller dylikt varit orsaken till detta.

Det måste anses vara ett första rangens intresse för staten att se till, att *rättvisesynpunkterna* i största möjliga grad bli normgivande för behandlingen av tjänstemännen i alla grader i statsförvaltningen. Efter denna princip utformades den här förut omnämnda löneregleringen, som genomfördes den 1 juli 1920. Det torde vara svårt att göra troligt — som det antydes i propositionen — att de tekniska möjligheterna att åstadkomma en sådan rättvisa icke föreligga i samma utsträckning nu som vid 1920 års löneroglering. Den omständigheten att statsförvaltningen i Kungl. Maj:ts kansli och de övriga ämbetsverken förfogar över en högkvalificerad arbetskraft, som genom sin utbildning och dagliga sysselsättning kvalificerats för detta arbete, giver ytterligare skäl för det påståendet, att inga hinder kunna föreligga för att tekniskt behärska denna fråga.

Under hänvisning till vad här ovan framhållits hemställes alltså,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 218 (s. 29), och icke minst med hänsyn till 1944 års riksdags enhälliga beslut i frågan, måtte överlämna åt Kungl. Maj:t att — med utgångspunkt från vad här ovan anförts — ytterligare utreda möjligheterna för undanröjande av de här omnämnda ojämnheter vid löneklassplaceringen samt för berörda befattningshavare därefter verkställa en löneomreglering med retroaktiv giltighet, eller — om så befinnes nödvändigt — inkomma till riksdagen med det förslag, var-till utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 20 mars 1945.

Ernst Hage.

Axel Löfgren.

Albert Forslund.

Axel Leander.

Rud. Anderberg.

J. Hansson.

Gottfrid Karlsson.

Herman Ericsson.

Karl Aug. Johanson.

A. J. Bårg.

Erik Olof Wiklund.